
Az elektronikus adat mint új bizonyítási eszköz megjelenése a büntetőeljárás törvényben

Róth Erika^{*}

---

a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (a továbbiakban: Be.) egy új bizonyítási eszközt vezetett be elektronikus adat megnevezéssel. Valóban abszolút új bizonyítási eszközzel van szó? Csak az használható fel, csak abból a forrásból származhat értékelhető bizonyíték, ami az eljárási törvény felsorolásában szerepel? Ezekre a kérdésekre keressük a választ, amikor az új bizonyítási eszköz bevezetésének szükségességét vizsgáljuk. Megvizsgáljuk, mi is az elektronikus adat és röviden utalunk arra is, hogy milyen szabályok szerint kerülhet sor a beszerzésére, megőrzésére.

1. A bizonyítási eszközök hazai szabályozásának sajátosságai

A hazai büntetőeljárás törvényeket az jellemzi, hogy tartalmazzák a bizonyítási eszközök felsorolását. Ez a jogalkotó szándéka szerint mintegy fél évszázadon át nem jelentett lezárt rendszert, taxatív felsorolást, ahogy erre az adott rendelkezések bevezető mondatában hosszú ideig a „különösen” szó használata utalt. *„Ebből következne, hogy a felsoroltakon kívül más bizonyítási eszközök is igénybe vehetők. Ám a lehetséges bizonyítási eszközök, a megismerés lehetséges forrásai ma már ismertek, és számuk tetszés szerint nem tágítható.”*¹ A példálózó felsorolás ellenére tehát az volt az egyik álláspont, hogy a lehetséges bizonyítási eszközök köre lezárt, a büntetőeljárás keretében felhasználható bizonyítási eszközök a meglévő típusok valamelyikébe besorolhatók. Így vélekedett az utóbbi évtizedekben ismertté vált technikai eszközökről is Király Tibor.² Nem tartotta

---

^{*} Egyetemi tanár, intézeti tanszékvezető, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Bűnügyi Tudományok Intézete, Büntető Eljárásjogi és Büntetés-végrehajtási Jogi Intézeti Tanszék
A kutatást az EFOP-3.6.2-16-2017-00007 azonosító számú, *Az intelligens, fenntartható és inkluzív társadalom fejlesztésének aspektusai: társadalmi, technológiai, innovációs hálózatok a foglalkoztatásban és a digitális gazdaságban* című projekt támogatta. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap és Magyarország költségvetése társfinanszírozásában valósul meg.

¹ KIRÁLY Tibor: *Büntetőeljárás jog*. Osiris Kiadó, Budapest, 2000. 225.

² KIRÁLY: i.m. 226.

valószínűnek azt sem, hogy *„belátható időn belül olyan bizonyítási eszközök vagy eljárások felderítésére, bevezetésére kerülhetne sor, amelyek ne tartoznának az ismert kategóriák valamelyikébe.”*³ Maga a jogalkotó is biztos volt a dolgában az 1998. évi XIX. törvény (a továbbiakban: régi Be.) szövegének megalkotása során, ugyanis ott már a különösen szót sem találjuk meg a bizonyítási eszközök felsorolásának bevezető mondatában.⁴ Ez arra utal, hogy a jogalkotó is lezártan tekintette, nem találta bővíthetőnek a bizonyítási eszközök körét.⁵ Ezt a Jogtár-kommentár a következőképpen értékeli: *„Noha a bizonyítás lehetséges eszközeinek ez a lezárása nem feltétlenül helyeselhető törvényhozói megoldás, törvényes bizonyítási eszköz beszerzése nehezen lenne egyébként is elképzelhető, ha az nem képezné a felsorolás részét.”*⁶ Kifejezetten nem tartja elfogadhatónak a bizonyítási eszközök taxatív felsorolását Herke Csongor, Fenyvesi Csaba és Tremmel Flórián, ami azért is érdekes, mert a jogalkotói állásponttal szemben megfogalmazott kritikájuk alapja éppen az, hogy *„a kriminalisztika fejlődésének köszönhető, hogy egyre több bizonyítási mód önálló jelentőségre tesz szert, s egyszersmind sui generis eljárási szabályozás révén legalizálódik.”*⁷ A változás lehetőségét hangsúlyozza Farkas Ákos is. Álláspontja szerint *„a társadalmi, gazdasági, kulturális viszonyok, uralkodó eszmerendszerek és a technikai fejlettség foka által meghatározott célszerűségi, alkalmassági, hatékonysági szempontok szerint alakul, változik”*⁸ az, hogy mi tekinthető bizonyítási eszköznek.

A bizonyítási eszközökre vonatkozó szabályozás egy további sajátossága, hogy az 1998. évi Be. előtt nem tett különbséget a jogalkotó a bizonyítási eszközök és a bizonyítási cselekmények/eljárások között, mindezek a bizonyítás eszközeiként szerepeltek a törvényben.

2. A bizonyítási eszközök megjelenése a büntetőeljárás törvényekben

A bűnvádi perrendtartásról szóló 1896. évi XXXIII. törvénycikkben a tanúk, a vádlott kihallgatásáról, a szakértői véleményről és a bírói szemlérről találunk rendelkezéseket.

³ KIRÁLY: i.m. 226.

⁴ A 76. § (1) bekezdése a következők szerint sorolja fel a bizonyítási eszközöket: *„A bizonyítás eszközei a tanúvallomás, a szakvélemény, a tárgyi bizonyítási eszköz, az okirat és a terhelt vallomása.”* Csak az érdekesség kedvéért említjük, hogy a hatályos Be. a bizonyítási eszközök felsorolásánál nem, de a bizonyítási cselekményeknél tartalmazza a „különösen” kitétel. Ezzel lehetőséget ad a jogalkotó külön nem nevesített, a felsorolásban nem szereplő bizonyítási cselekmény elvégzésére. Lásd BELOVICVS Ervin – TÓTH Mihály: *Büntető eljárásjog*. HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó, Budapest, 2017. 175.

⁵ Az 1998. évi XIX. törvény 76. §-ához fűzött indokolás ezzel kapcsolatban a következőket tartalmazza: *„A törvény a bizonyítás eszközeinek kimerítő felsorolását adja. Ezzel azt az álláspontot fejezi ki, hogy más bizonyítási eszköz elméletileg sem képzelhető el.”*

⁶ https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/99800019.TV/ts/20180101/lr/chain3055_km2 (2019.06.05.)

⁷ HERKE Csongor – FENYVESI Csaba – TREMMEL Flórián: *A büntető eljárásjog elmélete*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest – Pécs, 2012. 133. Ugyanitt egyetértésük hiányának a bizonyítékforrások bizonyítási eszközre és bizonyítási eljárásra való felosztásával kapcsolatban is hangot adnak, álláspontjukat részletesen indokolva.

⁸ FARKAS Ákos – RÓTH Erika: *A büntetőeljárás*. Wolters Kluwer Hungary, Budapest, 2018. 199.

Az 1951. évi III. törvénynek a bizonyítási eszközöket felsoroló szakasza a következőket tartalmazta: „53. § (1) *Bizonyítási eszközök különösen a terhelt személyes nyilatkozatai, a tanúvallomások, a szakértői vélemények, a szemle, okiratok és egyéb tárgyi bizonyítékok.*” (Az 1954. évi V. törvénnyel beiktatott módosítások a törvénynek ezt a részt nem érintették.)

Az 1962. évi 8. tvr. 61. §-a nem bizonyítási eszközöket, hanem bizonyítékokat sorolt fel. Anélkül, hogy részletesen tárgyalnánk a bizonyítási eszköz és a bizonyíték ma már általánosan elfogadott viszonyát⁹, megállapítható, hogy e felsorolás a mai értelemben vett bizonyítási eszközöket tartalmazza (kiegészítve a szemlével). A hivatkozott helyen a következőket olvashatjuk: „*Bizonyítékok különösen: a tanúvallomások, a szakértői vélemények, a tárgyi bizonyítékok, az okiratok, a szemle és a terhelt vallomása.*”

Az 1973. évi I. törvény 61. § (1) bekezdése szerint „*A bizonyítás eszközei különösen a tanúvallomás, a szakvélemény, a tárgyi bizonyítási eszköz, az okirat, a szemle, a bizonyítási kísérlet, a felismerésre bemutatás és a terhelt vallomása.*” Ez a felsorolás egészült ki az 1987. évi IV. törvény alapján (1988. január 1-i hatállyal) a helyszíneléssel.

Az 1998. évi Be. már jelzett újdonsága a korábban egységesen bizonyítási eszközök (rövid ideig: bizonyítékok) gyűjtőfogalom alatt fellelhető bizonyítási eszközök és bizonyítási eljárások elhatárolása, külön csoportba sorolása¹⁰ és a szakértők párhuzamos meghallgatásának, később a 2006. évi LI. törvénnyel bevezetett helyszíni kihallgatásnak (amely korábban a szemle szabályai között volt fellelhető, annak egy speciális formájaként) új bizonyítási eljárásaként definiálása. Így a 76. § (1) bekezdésében írtak szerint: „*A bizonyítás eszközei a tanúvallomás, a szakvélemény, a tárgyi bizonyítási eszköz, az okirat és a terhelt vallomása.*” Ahogy korábban jeleztük, a „különösen” szót már nem találjuk a törvény szövegében. Bár 2003-ban¹¹ a pártfogó felügyelői vélemény is megjelent a törvényben, a jogalkotó ezt kifejezetten nem kívánta önálló bizonyítási eszköznek minősíteni.¹² A bizonyítási

⁹ A bizonyítási eszköz mint bizonyítékok forrása megközelítés a hazai tankönyvirodalomban is általánosan elfogadott. Ahogy Király Tibor írja, „A bizonyítási eszközt a szakirodalomban a bizonyítékok forrásának is nevezik, minthogy ebből ered a bizonyító tény.” KIRÁLY: i.m. 225. Farkas a bizonyítékok értékelésének szabadsága kapcsán fogalmazza meg, hogy „minden, ami a törvényben meghatározott bizonyítási eszközökből származik, ami észszerű, racionális érvekkel alátámasztható, magyarázható és a jog szabályainak is megfelel, az bizonyítékként a logika szabályai szerint értékelhető.” FARKAS – RÓTH: i.m. 201. Tóth Mihály „a bizonyítási eszközökben rejlő bizonyíték”-ról ír. BELOVICS – TÓTH: i.m. 147. A kivételt ez alól a pécsi szerzők álláspontja jelenti, akik „Az egyes bizonyítékok” címszó alatt „a legfontosabb bizonyítási eszközöket és bizonyítási eljárásokat” tárgyalják. HERKE – FENYVESI – TREMMEL (2012): i.m. 150.

¹⁰ Erről írja Varga Zoltán, hogy „A hatályos jogi szabályozás több évtizedes elméleti vitára tett pontot azáltal, hogy külön szabályozta a bizonyítás eszközeit és ettől megkülönböztette a bizonyítási eljárások címszó alatt azokat az eljárási cselekményeket, amelyekből gyakorlatilag a bizonyítás eszközei nyerhetők, illetve származhatnak.” BODOR Tibor – CSÁK Zsolt – SOMOGYI Gábor – SZEPESI Erzsébet – SZOKOLAI Gábor – VARGA Zoltán: *A büntetőeljárás törvény magyarázata 1.* CompLex, Budapest, 2009. 269.

¹¹ 2003. évi II. törvény a büntető jogszabályok és a hozzájuk kapcsolódó egyes törvények módosításáról

¹² Erre vonatkozik a 2003. évi II. törvény 39. §-hoz fűzött indokolásának következő része: „A törvény [...] a Be. bizonyításról szóló VII. fejezetének rendszerébe helyezi el a pártfogó felügyelői vélemény intézményét, ám nem önálló bizonyítási eszközként, hanem a IV. Cím által szabályozott szakvélemény

eljárások címszó alatt pedig a szemle, a helyszíni kihallgatás, a bizonyítási kísérlet, a felismerésre bemutatás, a szembesítés és a szakértők párhuzamos meghallgatása alapvető szabályait tartalmazta a törvény.

Ismét visszatértünk ahhoz a kérdéshez, hogy szükséges-e a bizonyítási eszközök (és bizonyítási eljárások/cselekmények) kimerítő felsorolása a büntetőeljárás törvényben?

A szabad bizonyítás elve és a jogalkotásban fél évszázadon át alkalmazott megoldás szerint erre a kérdésre nemleges választ adhatunk. Ugyanakkor azt láttuk, hogy amikor példálózó jellegű felsorolást tartalmazott a hatályban lévő büntetőeljárás törvény, de felmerült egy újabb bizonyítási eszköz, bizonyítási eljárás alkalmazásával kapcsolatos részletesebb, pontosabb szabályozás igénye, akkor a jogalkotó erre reagálva bevette a felsorolásba az esetleges jogalkalmazói bizonytalanságot kiváltó új eszközt, módszert. Nem vagyunk biztosak abban, hogy a jogszabálmódosító indítványok előterjesztőjének szeme előtt mindig a Farkas Ákos által jelzett törvényesség követelménye lebegett. Ő ugyanis a bizonyítási eszközök felsorolásának garanciális jelentőségét hangsúlyozva a következőket írta: „A bizonyítás törvényessége a bizonyítási eszközök felsorolását és alkalmazási szabályainak meghatározását jelenti.”⁴³

A példálózó felsorolás miatt egy-egy újabb megoldás külön nevesítés nélküli alkalmazása sem lett volna feltétlenül törvénytörtő. Inkább a praktikus megközelítés, a viszonylag részletes, a jogalkalmazót eligazító, a kétségeket legalább részben eloszlató, az egységes jogalkalmazói gyakorlat kialakítását segítő rendelkezések beiktatásának igénye állhatott a változások hátterében.

Ahogy láttuk, a bizonyítási eszközök törvényben felsorolt köre az elmúlt évtizedekben kisebb mértékben többször változott, jelentek meg új bizonyítási eszközök, s főként új bizonyítási eljárások, és a 2017. évi XC. törvény is hozott e téren (is) változást.¹⁴

A Be. kétségtelenül számos új technikai megoldást, a technikai, informatikai fejlődésre visszavezethető új rendelkezést tartalmaz.¹⁵ Ezeknek a szükségessége azonban több esetben csak áttételesen igazolható. E körbe tartozik – véleményünk szerint – az elektronikus adat is. Egyetértünk Erdei Árpáddal, aki a következőket írja: „A megszületéséről törvényhozói akarat döntött, amit azonban tartalmilag nehéz indokolni.”¹⁶

---

szabályait egészíti ki az új jogintézményre vonatkozó általános szabályokkal.”

¹³ FARKAS – RÓTH: i.m. 206.

¹⁴ Ezúttal csak az elektronikus adattal mint új bizonyítási eszközzel foglalkozunk, de meg kell említeni, hogy a bizonyításra vonatkozó rendelkezések számos ponton változtak. Így például a terhelt vallomása már nem az utolsó helyen szerepel a bizonyítási eszközök között; a bizonyítási eljárások elnevezése bizonyítási cselekményekre változott; egyes bizonyítási cselekmények önállósága megszűnt (szakértők párhuzamos meghallgatása), de új elem is került ebbe a csoportba (műszeres vallomásellenőrzés); stb.

¹⁵ Lásd erről bővebben: HERKE Csongor: *A digitalizáció szerepe a büntetőeljárásban*. In: Mezei Kitti (szerk.): *A bűnügyi tudományok és az informatika*. Az MTA TK Jogtudományi Intézete és a Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar közös kiadványa. Budapest – Pécs, 2019. https://jog.tk.mta.hu/uploads/files/06_buntetojog_informatika_HERKECS.pdf (2019.07.18.)

¹⁶ ERDEI Árpád: *A bizonyítás*. In: Belovics Ervin – Erdei Árpád (szerk.): *A büntetőeljárás törvény magyarázata*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2018. 289.

3. Az elektronikus adat „előlete”

Mielőtt a jelenleg hatályos büntetőeljárás törvény egyes rendelkezései alapján szólnánk az elektronikus adatról, indokolt és szükséges a korábbi évek szabályozásának és gyakorlatának rövid áttekintése. Az első kérdés, hogy lehetséges volt-e az elektronikus adat bizonyítási eszközként való felhasználása az 1998. évi Be. alapján? Erre a kérdésre igennel válaszolhatunk, hiszen – bár nem önálló bizonyítási eszközként – mint a tárgyi bizonyítási eszköz tágabb fogalma alá tartozó bizonyítékforrás, felmerülhetett és fel is merült az elektronikus adat, sor került a felhasználására. A tárgyi bizonyítási eszközre vonatkozó rendelkezés alapján ugyanis *„E törvény alkalmazásában tárgyi bizonyítási eszköz az irat, a rajz és minden olyan tárgy, amely műszaki, vegyi vagy más eljárással adatokat rögzít. Ahol e törvény iratról rendelkezik, ezen az adatot rögzítő tárgyat is érteni kell.”* (rég. Be. 115. § (2) bek.) Varga Zoltán szerint is *„Ilyen lehet a fénykép, a film, a video és a hangfelvétel, a számítógépes adat vagy elektronikus jel.”*¹⁷ A hivatkozott szakaszhoz fűzött Jogtár-kommentár e körben meg is említi példaként az általunk tárgyalt bizonyítékforrást: *„Ugyancsak nyitott a törvényi szabályozás a bármilyen módon adatokat rögzítő tárgyakkal, berendezésekkel szemben. Ezzel is további teret ad a tudomány és technika legújabb vívmányainak (videofelvételek, számítógépes adatrögzítések).”*¹⁸ Matus Márk szerint *„nincs akadálya annak, hogy az adathordozót tárgyi bizonyítási eszköznek tekinthessük, valamint, hogy az általuk rögzített és a bizonyítandó tény bizonyítására alkalmas számítógépes adatok, bizonyítékká váljanak.”*¹⁹ Amennyiben az előzőekben írt módon adatot rögzítő tárgy valamely tény, adat valóságának, esemény megtörténtének, vagy nyilatkozat megtételének igazolása céljából készült, az okiratra vonatkozó rendelkezéseket kellett rá alkalmazni. (rég. Be. 116. § (2) bek.)

A technikai fejlődés büntetőeljárásra gyakorolt hatása számos helyen igényelte a korábbi Be. módosítását. Erre utal Herke Csongor is, megállapítva, hogy *„éppen a számítógéppel összefüggő kérdések azok, ahol a legtöbb módosítás volt a régi Be. eredeti szövegéhez képest.”*²⁰

Így igaz, hogy a régi Be. az elektronikus adatot külön nevesített bizonyítási eszközként még nem tartalmazta, de az, hogy bizonyítási eszközként mégis számolt vele a jogalkotó, több rendelkezésből is kiolvasható, különösen a kényszerintézkedések körében.²¹ Így például a házkutatással érintett helyek felsorolásába is bekerült *„149. § (1) A házkutatás a ház, lakás, egyéb helyiség, az azokhoz tartozó bekerített hely vagy a jármű átkutatása, továbbá az ott elhelyezett információs rendszer vagy ilyen rendszerben tárolt adatokat tartalmazó adathordozó”*²² átvizsgálása az eljárás eredményessége érdekében.” A megtalált

¹⁷ BODOR Tibor – CSAK Zsolt – SOMOGYI Gábor – SZEPESI Erzsébet – SZOKOLAI Gábor – VARGA Zoltán: i.m. 397.

¹⁸ <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/99800019.TV/ts/20180101/lr/chain2958> (2019.07.24.)

¹⁹ MATUS Márk: A számítógépes adat, mint bizonyíték megszerzése. *Ügyészek Lapja*, 2000/1. 19.

²⁰ HERKE: i.m. 104.

²¹ Ugyanakkor a módosításokkal sem került be a régi Be.-be az elektronikus adat definíciója.

²² A régi Be. hatálybalépéskori szövegében még számítástechnikai rendszer vagy ilyen rendszer útján rögzített adatokat tartalmazó adathordozó szerepelt, de a jelenlegi elnevezés szerinti elektronikus

dolgok megőrzését biztosító lefoglalás szabályai szerint annak a *dolognak, információs rendszernek, ilyen rendszerben tárolt adatokat tartalmazó adathordozónak vagy adatnak* a lefoglalása rendelhető el, amely bizonyítási eszköz (rég. Be. 151. § (2) bek. a) pont)²³. A lefoglalandó dolog önkéntes átadásához kapcsolódóan „*az információs rendszer vagy az ilyen rendszerben tárolt adatokat tartalmazó adathordozó birtokosát vagy az adat kezelőjét fel kell szólítani, hogy [...] az információs rendszerben tárolt adatot tegye hozzáférhetővé*” (rég. Be. 152. § (1) bek.). Az információs rendszer és az ilyen rendszerben tárolt adatokat tartalmazó adathordozó vagy adat lefoglalásának végrehajtására azonban már nem fogalmazott meg speciális szabályokat a jogalkotó, ami a gyakorlatban támadható megoldások kialakítását tette lehetővé. Új kényszerintézkedések bevezetése is szükségessé vált a technikai, informatikai fejlődés következtében, mint az információs rendszerben tárolt adatok megőrzésére kötelezés (korábban számítástechnikai rendszer útján rögzített adatok megőrzésére kötelezés) (rég. Be. 158/A. §) és az elektronikus adat ideiglenes hozzáférhetetlenné tétele (rég. Be. 158/B – D. §). Míg a lefoglalás bizonyítási eszközre (illetve az elektronikus adat szempontjából kevésbé releváns elkobzás, vagyoneklobzás alá eső tárgyra) vonatkozhatott, a megőrzésre kötelezés már többféle adatra irányulhatott. Így olyan adat lehetett a tárgya, amely bizonyítási eszköz, vagy bizonyítási eszköz felderítéséhez, a gyanúsított kilétének, illetve tartózkodási helyének a megállapításához szükséges.

Az ideiglenes hozzáférhetetlenné tétel pedig az elektronikus adat végleges hozzáférhetetlenné tétele elnevezésű Btk.-beli szankcióhoz kötődött.²⁴

Az előzőekben felsorolt rendelkezések vagy nem szerepeltek a régi Be. 2003. július 1-én hatályba lépett szövegében, hanem későbbi módosítások során kerültek bele, vagy tartalmuk a régi Be. hatályban létének másfél évtizede alatt változott.

A módosítások sem tették azonban egyértelművé a jogalkalmazó számára, hogy a rendelkezéseket miként kell alkalmaznia, ami különösen a lefoglalással kapcsolatban kialakult gyakorlat sokszínűségében és problémáiban volt tetten érhető.

E tekintetben nem adtak pontos útmutatást a végrehajtásra vonatkozó alacsonyabb szintű jogszabályok sem. A 11/2003. (ÜK. 7.) LÜ utasításban is csak az elektronikus adat ideiglenes hozzáférhetetlenné tételének elrendelésével kapcsolatos ügyészi teendőket találjuk.²⁵ A 23/2003. (VI. 24.) BM-IM együttes

---

adat előtörténetének bemutatásakor főszabályként a 2018. június 30-án (az új Be. hatálybalépését közvetlenül megelőzően) hatályos jogszabálysöveget használom fel a kényszerintézkedések tárgyalásakor.

²³ Az 151. § (2) bek. b) pontja alapján olyan, az előzőekben felsorolt dolog stb. lefoglalására is sor kerülhetett, amely a törvény értelmében elkobozható, vagy amelyre vagyoneklobzás rendelhető el, de a jelen tanulmány az elektronikus adattal mint bizonyítási eszközzel foglalkozva csak a bizonyítás szempontjából releváns rendelkezésekre koncentrálok.

²⁴ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről (a továbbiakban: Btk.) 77. §

²⁵ 11/2003. (ÜK. 7.) LÜ utasítás a vádelőkészítéssel, a nyomozás törvényessége feletti felügyelettel és a vádemeléssel kapcsolatos ügyészi feladatokról 28/A. §. Beiktatta a 13/2013. (VII. 5.) LÜ utasítás a vádelőkészítéssel, a nyomozás törvényessége feletti felügyelettel és a vádemeléssel kapcsolatos ügyészi feladatokról szóló 11/2003. (ÜK. 7.) LÜ utasítás módosításáról, 2013. július 6-i hatállyal. (Lásd még ezen LÜ utasítás 43. §-ában írtakat).

rendelet a belügyminiszter irányítása alá tartozó nyomozó hatóságok nyomozásának részletes szabályairól és a nyomozási cselekmények jegyzőkönyv helyett más módon való rögzítésének szabályairól szintén az ezen kényszerintézkedés kezdeményezése szempontjából releváns rendelkezéseket tartalmazta²⁶, és ezzel összefüggésben meghatározta az elektronikus adat fogalmát is. Így a 87/A. § (7) bek. 2. pontja alapján „*elektronikus adat: a hozzáférést biztosító elektronikus hírközlési szolgáltatók által az elektronikus hírközlő hálózat útján közzétett olyan adat, amely egyedi azonosítók, mint az IP cím és URL cím, domain név és portszám alapján beazonosítható*”.²⁷

4. Az elektronikus adatra vonatkozó egyes rendelkezések a hatályos büntetőeljárás törvényben

Az elektronikus adat új bizonyítási eszközként történő nevesítése arra vezethető vissza, hogy a jogalkotó és főként a jogalkalmazó néhány esetben nem tudta eldönteni, miként is kell bánni az ilyen típusú bizonyítási eszközökkel. Ez alatt az kell értenünk, hogy a megszerzésükre és megőrzésükre esetenként nehezen lehetett adaptálni a tárgyi bizonyítási eszközökre szabott és már rutinszerűen alkalmazott szabályokat. A korábbi Be. hiányosságaiként e téren a következőket szokás említeni:

- hiányzott az elektronikus adat átfogó meghatározása,
- nem volt egyértelmű, mikor igazolható egyes adatok megszerzése érdekében a teljes adathordozó lefoglalása,
- mikor és milyen eljárásrendben kerülhetett sor az adat lefoglalására.²⁸

Különösen a nyomozó hatóságokat érte kritika amiatt, hogy a számítástechnikai/informatikai eszközökön tárolt adatokat nem megfelelően szerezték be, ami sok esetben azt jelentette, hogy akkor is a teljes számítástechnikai/informatikai eszközt, szervert foglalták le, ha elegendő lett volna az adatok lefoglalása azok átmásolásával.²⁹ Ez nem csupán célszerűségi szempontból jelentett problémát, hanem a szükségesség, arányosság aspektusából is kérdéses volt, alkotmányossági aggályokat is felvethetett.³⁰

²⁶ A 87/A. § hatálybalépésének időpontja 2013. július 1. Beiktatta a 34/2013. (VI. 30.) BM rendelet a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény rendelkezéseire tekintettel szükséges egyes miniszteri rendeletek módosításáról.

²⁷ Ez a definíció olyan kifejezéseket tartalmaz, amelyek tartalmát a hivatkozott bekezdés további pontjai magyarázzák meg: IP cím, portszám, URL cím. Más kérdés, hogy e magyarázatok az informatika világában járatlan jogalkalmazó számára ugyancsak nehezen értelmezhető kifejezésekkel operálnak, így még a magyarázat magyarázatának is helye lehetett volna.

²⁸ BUSCH Balázs: A technikai fejlődés nyújtotta lehetőségek az új büntetőeljárás kódexben. *Fontes Iuris* 2017/4. 21. Hasonlóan vélekedett PESZLEG Tibor is. A problémák közül a digitális bizonyítási eszközök beszerzésével kapcsolatos szabályok kimunkálatlanságát, továbbá a gyakorlatban kialakult, egymástól nagyon eltérő jogértelmezést és megoldásokat emelte ki. PESZLEG Tibor: A digitális bizonyítási eszközök megszerzésének elvei és gyakorlati érvényesülésük. *Ügyészek Lapja*, 2010/2. 31.

²⁹ Lásd erről bővebben: PESZLEG Tibor: Interneten, számítógépen történő nyomrögzítés. *Ügyészek Lapja*, 2005/1. 25.

³⁰ Lásd erről PESZLEG (2005): i.m. 25.

Az új Be. igyekezett az említett hiányosságokat is pótolni, ami valószínűleg sokkal nagyobb horderejű változás, mint önmagában az elektronikus adat önálló bizonyítási eszközként való nevesítése.

Így a hatályos rendelkezések már speciális szabályokat tartalmaznak az elektronikus adat mint bizonyítási eszköz megszerzésére, kezelésére és megőrzésére.

Ha arra keressük a választ, hogy miért is volt szükség az elektronikus adat önálló bizonyítási eszközként szabályozására, kiemelésére a tárgyi bizonyítási eszköz és az okirat köréből, a törvény indoklásában megtaláljuk a magyarázatot. „A törvény egyik kifejezett célja olyan büntetőeljárás kialakítása, amely a jövő kihívásaira is képes választ adni. Az új bizonyítási eszköz definiálása ezért nem öncélú, az elektronikus adatra további részletszabályokban rendezett eljárási cselekmények, így például a lefoglalás különleges szabályai épülnek.”³¹ Így arra következtethetünk, hogy nem is az elektronikus adat mint bizonyítási eszköz „önállósítása” volt a fő cél, az csupán eszközként szolgált egyes eljárási cselekmények és kényszerintézkedések pontosabb szabályozásához.

Az elektronikus adat új bizonyítási eszközként való megnevezésének szükségességét a következőkkel indokolta a jogalkotó: „A törvény az elektronikus adat külön nevesítése mellett foglalt állást azon okból kifolyólag, hogy az egyes büntetőeljárási cselekmények szabályozásában az elektronikus adat kategóriája nem minden esetben kezelhető a fizikai dolgok analógiájára. Azokban az esetekben, amikor az elektronikus adatokra és a tárgyi bizonyítási eszközökre közös rendelkezések alkothatók, ott a törvény eltérő rendelkezés hiányában az elektronikus adatot is tárgyi bizonyítási eszközként kezeli.”³²

Az új Be. a következő rövid szakaszban rendelkezik az elektronikus adatról:

205. § (1) Elektronikus adat a tények, információk vagy fogalmak minden olyan formában való megjelenése, amely információs rendszer általi feldolgozásra alkalmas, ideértve azon programot is, amely valamely funkciónak az információs rendszer által való végrehajtását biztosítja.

(2) Ahol e törvény tárgyi bizonyítási eszközt említ, azon e törvény eltérő rendelkezése hiányában az elektronikus adatot is érteni kell.

Az idézett törvényhely eligazítást ad arra hogy mi az elektronikus adat, de az ezt meghatározó 205. § (1) bekezdésében – és máshol is – szereplő informatikai rendszer mibenlétét is definiálni kell a jogalkotó szerint. Így a Be. értelemző rendelkezéseinek körében (10. § (1) bek. 6. pont) a következőket olvashatjuk: „információs rendszer: az adatok automatikus feldolgozását, kezelését, tárolását, továbbítását biztosító berendezés, vagy az egymással kapcsolatban lévő ilyen berendezések összessége”.³³

Az elektronikus adat megszerzése, megőrzése érdekében végzett eljárási cselekmények terén tapasztalt nagyon eltérő, sok hibát is tartalmazó gyakorlat vezetett oda, hogy a jogalkotó az elektronikus adat definícióját a törvény

³¹ A Be. 165. §-ához fűzött indoklás.

³² Indoklás a Be. 205. §-ához

³³ Ez a definíció szóról szóra azonos a Btk. 459. § (1) bek. 15. pontjában írtakkal. Ez nem is lehet másként, tekintettel a büntetőjog és a büntetőeljárásjog viszonyára.

rendelkezései körébe felvette, és a jövőbeli helyes gyakorlat is szükségessé teszi, hogy a jogalkalmazó segítséget kapjon azon a területen, amelyen nem rendelkezik megfelelő képzettséggel, ismeretekkel, ez pedig az informatika. Bár az informatikai alapismeretek ma már a közoktatásban is megszerezhetők, a jogalkalmazók között jelentős azok száma, akik még nem sajátíthatták el ezeket. Másrészt az informatika terén tapasztalható gyors változások követésére az informatikai alapismeretekkel rendelkezők sem képesek. Teljes mértékben igaza van Elek Baláznak abban, hogy „*A digitális adat [...] speciális kezelést és elemzést igényel.*”³⁴ Így a jövőben várhatóan jelentős szerepet fognak játszani a büntetőeljárásokban az informatikai szakértők.³⁵ Feladatuk elsősorban – de nem kizárólagosan – a büntetőeljárás nyomozási szakaszában jelentős, hiszen „*A digitális nyomokat általában csak szakértelemmel rendelkező személyek képesek felkutatni és értelmezni.*”³⁶ Azt hogy már a régi Be. alapján is igénybe vették a nyomozó hatóságok az informatikai szakértőt a számítástechnikai rendszerek házkutatás során történő átvizsgálásához, megerősíti és részletesen bemutatja Máté István Zsolt.³⁷ Ennek során a szakértő a kihallgatás alatt is segítséget nyújthat, amikor feladata „*a kihallgatott személy által előadott műszaki tartalom közérthető nyelvre történő fordítása, valamint az ügy szempontjából releváns kérdések megfogalmazása lehet.*”³⁸

Amint az elektronikus adat önálló bizonyítási eszközzé emelésének indokai között hangsúlyoztuk, a megszerzésével, megőrzésével, biztosításával kapcsolatos cizellált szabályok megfogalmazása kiemelt jelentőséggel bír. Nem véletlen tehát, hogy a kommentárok, a tankönyvek és az e tárgyban elérhető nem nagyszámú tanulmány is kevesebbet foglalkozik az elektronikus adattal mint bizonyítási eszközzel³⁹ és nagyobb hangsúlyt fektet a lefoglalás speciális szabályaira és az elektronikus adat megőrzésére kötelezésre.

A lefoglalás és az elektronikus adat megőrzésére kötelezés közötti szoros kapcsolatot talán jobban is kifejezi a hatályos Be. jogszabályszerkesztési megoldása, mint azt a régi Be. hasonló rendelkezései esetében tapasztalhattuk. A régi Be.-ben a két kényszerintézkedés elvált egymástól, és az információs rendszerben tárolt adatok megőrzésére kötelezés a céljában, jellegében egészen eltérő elektronikus hírközlő hálózat útján közzétett adatok ideiglenes

³⁴ ELEK Balázs: Informatikus szakértés a büntetőeljárásban. *Belügyi Szemle*, 2014/7-8. 158.

³⁵ Ezt hangsúlyozta PhD dolgozatában Máté István Zsolt is. „Az igazságügyi informatikai szakértői tevékenység – tekintettel az informatika beágyazódására a mindennapi tevékenységekbe – egyre nagyobb jelentőségre tesz szert a büntetőeljárások területén.” MÁTÉ István Zsolt: *Az igazságügyi informatikai szakértő a büntetőeljárásban – doktori értekezés.* Pécs, 2017. 216. <https://www.misz.hu/files/Publikaciok/mate-istvan-zsolt-vedes-ertekezes.pdf> (2019.07.25.) Elek Balázs is megerősítette, hogy „az informatikus vagy számítógépes szakértő szakértelmére és véleményére folyamatosan növekvő igény van a büntetőeljárásban.” ELEK: i.m. 163.

³⁶ PESZLEG (2005): i.m. 27.

³⁷ MÁTÉ István Zsolt: *A házkutatás – az igazságügyi informatikai szakértő a büntetőeljárásban.* In: Csiszár Imre – Kómvés Péter Miklós (szerk.): *Tavaszi szél 2014.* Konferenciakötet. Doktoranduszok Országos Szövetsége, Debrecen, 2014. 154-164. https://www.academia.edu/13219515/Házkutatás_-_Az_igazságügyi_informatikai_szakértő_a_büntetőeljárásban (2019.07.28.)

³⁸ MÁTÉ (2014): i.m. 163.

³⁹ Ez alól kivétel jelent az Erdei Árpád által írt részletesebb, valódi „magyarázat”. Belovics – Erdei (szerk.): i.m. 289-290.

hozzáférhetetlenné tételével kapcsolódott össze a VIII. címben. A hatályos Be. szerinti cím „Az elektronikus adat lefoglalása és a megőrzésre kötelezés”, így az elektronikus adatra vonatkozó rendelkezések e két jogintézmény kapcsán egy helyen lelhetők fel. A megőrzésre kötelezés ugyanis az adatok lefoglalását előzheti meg. Az elrendelő köteles a megőrzésre kötelezés elrendelését követően haladéktalanul megkezdeni az elektronikus adatok átvizsgálását, majd – ha az adatokra vagy azok egy részére a későbbiekben szükség lesz – dönten a lefoglalás végrehajtása más módjának az elrendeléséről; ha pedig nincs helye a lefoglalásnak, akkor a megőrzésre kötelezést megszünteti. (Be. 316. § (9) bek.) Az, hogy az átvizsgálás eredményeként „a lefoglalás végrehajtása más módjának az elrendeléséről” dönt az elrendelő, nem könnyíti meg a két kényszerintézkedés kapcsolatának megértését. Ez vezet arra a következtetésre, hogy az elektronikus adat megőrzésére kötelezést a Be. „lényegében a lefoglalással egyező kényszerintézkedésként”⁴⁰ szabályozza. E szempontból tisztább elhatárolást tett lehetővé a régi Be. szövege: „az adat lefoglalását kell elrendelni”.⁴¹ Ezen értelmezési problémától eltekintve ma is helytálló az a régi Be. rendelkezési alapján készült tanulmányban olvasható megállapítás, hogy „A megőrzésre kötelezés a lefoglalásnál enyhébb, és a vétlen birtokosnak kisebb joghátrányt okozó kényszerintézkedés [...]”⁴²

Az elektronikus adat új bizonyítási eszközként való megjelenésével kapcsolatban sok kérdést érintettünk, több, a szakirodalomban még a régi Be. hatályban léte idején felmerült, de részben ma is megoldatlan problémára mutattunk rá. A Be. valóban részletesebb, pontosabb szabályai ellenére továbbra is aktuális Sorbán Kinga megjegyzése: „A digitális bizonyítékok számos olyan kérdést felvetnek, amelyekre még nem született egységes és kielégítő válasz.”⁴³ A kérdéskör speciális jellege viszont a válaszok megszületéséhez a jogászok és az informatikusok szoros együttműködését igényli.

---

⁴⁰ BELOVICS Ervin: *A kényszerintézkedések*. In: Belovics – Erdei (szerk.): i.m. 412. A Be. 316–317. §-ához fűzött indokolásában a következő szerepel: „A törvény az elektronikus adat megőrzésére kötelezést az elektronikus adatok lefoglalása körében szabályozza, a lefoglalással analóg kényszerintézkedésként.” Egy kényszerintézkedésként kezeli az elektronikus adat lefoglalását és a megőrzésre kötelezést Herke Csongor is. Lásd: HERKE: i.m. 118. Tóth Mihály – értelmezésünk szerint – mint két különböző, szükség esetén egymást követő kényszerintézkedésről ír: „a hatóság átvizsgálja és érintett adatokat és dönteni tudjon a lefoglalás szükségességéről.” BELOVICS – TÓTH M.: i.m. 227.

⁴¹ A régi Be. 158/A. § (7) bekezdésének teljes szövege a következő volt: „A megőrzésre kötelezést követően az elrendelő haladéktalanul megkezdi az érintett adatok átvizsgálását, és ennek eredményéhez képest az adatnak az információs rendszerbe vagy más adathordozóra történő átmásolásával az adat lefoglalását kell elrendelni, vagy a megőrzésre kötelezést meg kell szüntetni.”

⁴² PESZLEG (2005): i.m. 38.

⁴³ SORBÁN Kinga: A digitális bizonyíték a büntetőeljárásban. *Belügyi Szemle*, 2016/11. 84.